

Gillo Dorfles el retolà com el 'cattivo gusto' i Abraham Moles com 'l'art de la felicitat'. València ofereix una sèrie d'excel·lents exemples per als fruïdors del 'kitsch'. Ací els proposem una guia per als fans del gust 'equivoc'.

Guia per a seguidors del 'kitsch' valencià

Dalt, cementeri municipal. Baix, monument a la Mare T. Jornet.

Dalt, participant en les festes del Monte Picayo. Baix, Francesc de Vinatea.

Parlar de *kitsch* i València s'ha convertit en un lloc comú. Tòpics com València "terra d'artistes", el gust barroc, l'exhuberència de les seues festes i tradicions, alguns dels seus artistes més significatius –i sobretot els seus deixebles– i seguidors, han afavorit la fecunditat d'aquest terme entre nosaltres. Terme, d'altra banda, universal, com han assenyalat estudiosos del fenomen com Gillo Dorfles o Abraham Moles. Tan *kitschs* són els *souvenirs* venecians amb "fruits de mar" com les manifestacions indígenes per a turistes dels indis nord-americans. Sense una traducció exacta, les seues fronteres, promísquies i familiars, limitarien al nord amb l'*horterada*, al sud amb la carricloneria, a l'est amb el pastitx i a l'oest amb la nostra coentor.

El *kitsch* és un aliat pervers i contaminant capaç de fer solidaris els gustos de la baronessa Thyssen i els personatges de La Cubana, els quadres d'Alex Alemany i el Dalí més academicista, la futuròloga Aramis Fuster i la ploma d'Antonio Gala.

EL TEMPS us proposa un passeig estètic per les mostres més il·lustres i singulars del *kitsch* valencià. Una categoria que ja ha passat a formar part del nostre àmbit quotidià. Vivim en una època gloriosament *kitsch*, estimulada pels polítics i creadors i on cada volta són més difuses les barreres entre "el bon gust" i "el mal gust". Ah! si vostè creu que alguns dels exemples que els

oferim no són *kitsch*, no es preocupe, vostè és un client potencial per a entrar en el club.

1. Font monumental del Déu Túria. Plaça de la Mare de Déu. Per a iniciar aquesta guia cal partir del quilòmetre zero o segurament del monument més emblemàtic del *kitsch* valencià contemporani. Alçada en 1976 amb l'últim ajuntament franquis-

Els monuments públics acostumen a ser una parcel·la propícia per al 'kitsch' escultòric. Tant en règims autocràtics com en els democràtics.

ta, aquesta font es presenta com un refregit faller de l'escultura hel·lenista dedicada al riu Nil. Un gran déu i pare Túria contempla plàcidament el tràfec urbà envoltat per un *chorus line* compost per una sèrie de senyoretetes à *poils*, revestides només per la pinta autòctona, i que representen les diferents sèquies locals. El paganisme hidrogràfic enmig del centre neuràlgic de l'espiritualitat valenciana. Des de l'Ajuntament popular s'alcen veus que recla-

men el trasllat de la font a altres espais més discrets. Seria una pèrdua irreparable per al nostre paisatge estètic. Visita obligada.

2. Casa dels Caramels. Carrer Navellos. Aquesta botiga que amb el temps ha anat ampliant les seues instal·lacions, ha estat el primer proveïdor dels valencians pel que fa al capítol de llepolies. Al seu interior s'ordenen tota classe de caramels en forma d'escenografia pop. Fins i tot una sèrie de quadres fets només de llaminadures, com la figura del rei en Jaume amb la senyera tricolor o un paisatge albuferenc. A l'exterior, els seus aparadors mostren tota una gamma de bibelots, petits detalls, objectes de regal destinats a bodes, comunions i altres festejos: petits cignes de ceràmica, pallassos, esquiroles, cigonyes disneyanes, cistelles, paneres esmaltades, ballarines, cendres en forma de cor, barraques, petxines en imitació de plata, petits budes, gerros de flors, parelles d'ossets, gossos, gats, cérvols, coloms, dofins, etc. Un petit zoo de la felicitat. Diabètics, absteniu-vos-en.

3. Monument a la mare Teresa Jornet. Plaça de Santa Mònica. Un altre conjunt inoblidable. En aquesta ocasió es tracta del *kitsch* de caràcter religiós que ha donat sempre tan bons exemples. La mare Teresa Jornet, gran benefactora de les classes més desamparades, acull una parella

de vellets. Aquest conjunt escultòric data de 1973 i fou erigit amb motiu del centenari de la religiosa.

4. Hostal Monte Picayo. Puçol (l'Horta Nord). El crític i escriptor britànic Kenneth Tynan va pernoctar en aquest complex hostaler a final dels anys seixanta. Al llibre *València, Polansky y otros entusiasmos* relata la seua experiència traumàtica enmig d'un decorat copiat del Hollywood medievalista. Només, conta Tynan, li va faltar veure l'aparició de

la figura del pervers Basil Rathbone perseguint Robin Hood pels corredors de l'hostal. A més de despertar variats malsons entre els seus inquilins ocasionals, el Monte Picayo és l'observatori puntual de la bona societat valenciana, que es congrega en festes i saraus quasi sempre d'inequívocament gust *kitsch*. Per a viatgers insomnes.

5. Sala Kataoria. Catarroja (l'Horta Sud). Els grans salons de bodes i comunions constitueixen per si mateixos un ter-

reny favorable al *kitsch* més coent. Seria un oblit per la nostra part no incloure un exemple d'aquests salons, temples de l'horror vacuum, en la nostra guia. Això sí, us recomanem degustar-lo amb pastís nupcial, la València de Padilla en *playback* i, si és possible, amb cambres típicament abillats. Visita amb degustació.

6. Rosita Amores. Cullera (la Ribera Baixa). Com Jayne Mansfield als Estats Units, Diana Dors

Dalt a l'esquerra, La Casa dels Caramels. Al costat, Font del riu Túria. Baix, la vedette Rosita Amores i la façana de la casa neo-egípcia.

ARXIU / RAFA GIL

ARXIU / RAFA GIL

Dalt, Palau del Moble, la Sala Canal i Joan Monleon. Baix, el monument a Nino Bravo.

a la Gran Bretanya o Sandra Milo a Itàlia, ha estat la nostra rossa més voluptuosa. Però, a diferència de la Mansfield, que de la mà del director Frank Tashlin es va convertir en un *sex-symbol* descaradament irònic, l'Amores només tingué el malaguanyat Carles Mira com a *pygmalion* cinematogràfic. Mira va entreveure les seues possibilitats fisico-còmiques en el paper d'infermera en *Con el culo al aire*. Amb el franquisme, el seu erotisme s'estenia entre biquinis de *paillete* i les cançons del mestre Raga. Ara, en plena era del *wonderbra* l'Amores ha estat una de les anatomies més vertebradores que ha donat aquest país.

7. Palau del Moble. Pista de Silla. Vist des de l'exterior un s'imagina davant del castell d'Invahoe remodelat per l'arquitecte Viollet-le-Duc. O a l'entrada d'un parc d'atraccions neogòtic o la versió castissa i emmurallada de la Ciutat de les Ciències. O un apèndix del Poble Espanyol. Però ràpidament comprova que es troba davant d'una botiga de mobles revestida de castell medieval-murallades d'Àvila. En uns temps en què l'arquitectura es prepara per a entrar en el se-*gle XXI*, la coartada pseudo-historicista continua sent un valor estètic segur.

8. Casa de les Petxines. Autopista A7. Enmig de la Safor i vora l'autopista els viatgers més subtils de segur que han descobert aquesta petita meravella del *kitsch* més naïf. Un treball fi

d'artesanía en la construcció del qual només s'han utilitzat petxines i altres mol·luscs marins. El resultat salta a la vista: un treball laboriós, imaginatiu, ple de barroquisme. La nostra Direcció General de Turisme hauria de triar-lo com a *souvenir* anunciador de les terres valencianes: "Pexines, art i fantasia". També podria servir com a residència

aglutina els cap de setmana un públic senior, a mig camí entre el sopar d'entrepans i l'àpat de boda. Una avinguda d'escultures clàssiques serveix d'avantsala abans d'entrar en la casa-museu. Després és qüestió de triar algun dels ambients i escenaris repartits pel local. Les vetllades musicals tenen com a estrella i vocalista, Margott, punt d'encontre melòdic entre Sara Montiel, Bernat i Baldoví i el Pare Mulet. Visita obligada i en grup. Us recomanem un *tranquizil* a l'hora de dormir.

El 'kitsch' utilitza la coartada artística a l'hora de presentar-se en societat i sempre amb l'aprovació popular.

d'estiu de la Sirenetta de Walt Disney. Imprescindible.

9. Sala Canal. El Saler. Obrint el camí dels arrossars-*Cañas* y *barro*-Blasco Ibáñez i en discreta convivència amb les discoteques de *bakalao*, es troba la sala Canal, un altre dels paradisos *kitsch* locals. Dirigida per Vicente Ramírez, home-orquestra que igual organitza una convenció de jubilats que una gala per a presentar els seus discos nadalencs, fallers, etc. La sala, que té un ús polivalent,

10. Joan Monleon. Cada dia des del Cinema Eslava, transformat ara en plató televisiu, Joan Monleon ens proposa *Fer un pacte* amb tots els ingredients del millor *kitsch* mediàtic. No podia ser d'una altra manera i és que el Monle, parafrasejant Flaubert, podria amollar la màxima "*El kitsch c'est moi*". I de segur que es quedarà tan ample. Visita concertada.

11. Rin-Mar. Carrer dels Serrens. València. Dirigida per Enriqueto Marzal aquesta botiga està especialitzada en indumentària valenciana i també en disfresses de carnaval i altres festes. Pel seu vestidor han passat alguns dels personatges més populars de l'*star-system* ibèric. Assenyalem, entre altres, la folklòrica Rocio Jurado immortalitzada de llauradora valenciana, tot i que els seus enemics deien que estava més a prop del

ARXIU / RAFA GIL

Michel Serrault de *La Cage aux Folles*.

12. Monument a Nino Bravo. Barri de Sagunt. Un senzill bust de l'artista ornamenta un racó del barri de Sagunt, lloc on va viure gran part de la seua vida el cantant. Si l'hagueren realitzat avui estem segurs que el monument segurament tindria altres dimensions estètiques, com demana un mite de la categoria de Nino Bravo. Mentrestant la seua figura no ha deixat de créixer gràcies als karaokes i a les reedicions dels seus discos. Només per a amants de mites.

13. Cementeri municipal. Als cementeris s'acostumen a erigir les millors mostres del *kitsch* funerari. Per això aquesta guia fa un alt en el camí per a recrear-se durant uns minuts en el silenci, entre àngels de guix i altres alegories escultòriques. En aquest apartat del *kitsch* funerari cal assenyalar els monuments amb gos "no t'oblidem". Per a fruidors del kitsch necròfil.

14. Fàbrica Lladró. Tavernes Blanques (l'Horta Nord). És el nostre *kitsch* més internacional. Han aconseguit que les seues figuretes facen la volta al món i s'instal·len pertot arreu com a ambaixades d'art i felicitat. Fins i tot Michael Jackson va estar a punt d'entrar en la seua galeria de personatges al costat de làngüides donzelles, arlequins melangiosos i cavalls estilitzats. Tot i així, nosaltres, xovinistes

que som, hauríem preferit Rafael Conde, el Titi.

15. Monument a Francesc de Vinatea. Plaça de l'Ajuntament. València. L'arribada del Partit Popular amb el suport d'Unió Valenciana al consistori municipal ha produït algunes de les millors mostres del *kitsch* escultòric dels últims temps.

El terme 'coentor' té molts punts en comú amb el 'kitsch'. Tots dos critiquen una manera impostora de viure la vida.

Acostumats als artefactes avantguardistes del període socialista, els polítics populars han retornat el "bon gust" a alguns dels nostres carrers i places. Com a exemple triem el monument dedicat al noble valencià Francesc de Vinatea a manera de gran figura del pessebre. Però n'hi ha altres exemples, com el dedicat al banderiller Montoliu o el monument a les Tres Províncies al Passeig de Blasco Ibáñez. Per a culminar la seua labor escultòrica el consistori del cap i casal hauria de pensar en personatges

A l'esquerra, la cantant Rocio Jurado, vestida de valenciana. Al costat, conjunt de figures de Lladró.

com donya Concha Piquer, que encara esperen el seu monument i pas a la posteritat.

16. La Casa de Ramsès. Carrer de Castelló. Algú podria pensar que es tracta d'un escenari per a *La corte del faraón* o una superproducció bíblica de Cecil B. De Mille. Que no espere, però, que d'alguna de les seues finestres

Aparador d'objectes de la Casa dels Caramels. Podem trobar una gran varietat.

aparega Josephine Baker cantant-nos "Paris-Paname" o "Le Petite Tonkinesse". En realitat es tracta d'un edifici dels anys trenta construït per l'arquitecte José Guardiola Martínez en plena eufòria neo-orientalista. La dècada dels anys vint va ser molt propícia a les influències egípcies i altres exotismes i ens deixà sense cap tipus de pudor estètic els seus models. Aquest edifici és conegut també com la Casa Jueva per l'estrella de David que decora la façana.

Carles Gàmez